

MỘT SỐ BIỆN PHÁP GIÁO DỤC KĨ NĂNG AN TOÀN CHO HỌC SINH KHUYẾT TẬT TRÍ TUỆ ĐẦU CẤP TIỂU HỌC HOÀ NHẬP

Phạm Nhâm Tuất

Trường Mầm non Hoa Anh Đào Montessori (Sakura Schools) Tây Hồ - Hà Nội

Tóm tắt: Bài báo đề cập đến vấn đề giáo dục kĩ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ trong môi trường tiểu học hòa nhập. Trên cơ sở phân tích nhu cầu giáo dục, nghiên cứu đề xuất một số biện pháp nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục kĩ năng an toàn cho học sinh. Các biện pháp được xây dựng theo hướng phù hợp với đặc điểm của đối tượng, góp phần giúp học sinh nâng cao khả năng tự bảo vệ và thích ứng với môi trường học tập.

Từ khóa: Giáo dục hòa nhập; kĩ năng an toàn; học sinh khuyết tật trí tuệ; tiểu học; biện pháp giáo dục.

SOME MEASURES FOR EDUCATING SAFETY SKILLS FOR INTELLECTUALLY DISABLED ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

Abstract: This paper addresses the issue of educating safety skills for intellectually disabled students in an inclusive primary school environment. Based on an analysis of educational needs, the study proposes several measures to improve the effectiveness of safety skills education for students. These measures are designed to suit the characteristics of the target group, contributing to helping students enhance their self-protection abilities and adapt to the learning environment.

Keywords: inclusive education; safety skills; intellectually disabled students; primary school; educational measures.

Nhận bài: 16/03/2026

Phản biện: 16/04/2026

Duyệt đăng: 20/04/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh hiện nay, giáo dục hòa nhập ngày càng được chú trọng nhằm đảm bảo quyền học tập cho mọi học sinh, phù hợp với định hướng của UNESCO. Tuy nhiên, học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học vẫn gặp nhiều hạn chế trong nhận thức, khả năng tự bảo vệ và ứng phó với các tình huống nguy hiểm. Đồng thời, các nguy cơ mất an toàn như tai nạn, bạo lực hay xâm hại trẻ em ngày càng gia tăng, đặt ra yêu cầu cấp thiết về giáo dục kĩ năng an toàn cho học sinh. Thực tiễn cho thấy việc giáo dục kĩ năng an toàn cho nhóm học sinh này trong môi trường hòa nhập còn thiếu hệ thống và biện pháp phù hợp. Vì vậy, nghiên cứu đề tài nhằm đề xuất các biện pháp giáo dục kĩ năng an toàn thiết thực, góp phần bảo vệ và phát triển toàn diện cho học sinh khuyết tật trí tuệ trong bối cảnh giáo dục hiện nay.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

Trong khuôn khổ bài báo này, tác giả đề xuất 3 nhóm biện pháp giáo dục kĩ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập như sau: Nhóm biện pháp chuẩn bị cho giáo dục kĩ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập; Nhóm biện pháp tổ chức giáo dục kĩ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập và Nhóm biện pháp đánh giá kết quả giáo dục kĩ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập.

2.1. Nhóm biện pháp chuẩn bị cho giáo dục kĩ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập

2.1.1. Biện pháp 1: Đánh giá, xác định mức độ các kĩ năng an toàn của học sinh khuyết tật trí tuệ

Cách tiến hành:

Trong môi trường giáo dục hòa nhập, giáo viên chủ nhiệm (GV CN) hoặc giáo viên hòa nhập chính là người trực tiếp thực hiện quá trình đánh giá ban đầu về các kĩ năng an toàn (KNAT) của học sinh khuyết tật trí tuệ. Quy trình cụ thể như sau:

Bước 1: Quan sát có mục tiêu:

Giáo viên quan sát hành vi của học sinh trong các hoạt động hàng ngày tại lớp học như giờ chơi, hoạt động học tập, hoạt động ngoài trời... nhằm nhận diện biểu hiện liên quan đến các nhóm kĩ năng an toàn.

Bước 2: Sử dụng phiếu đánh giá kĩ năng an toàn:

Giáo viên sử dụng phiếu đánh giá kĩ năng an toàn dành riêng cho học sinh khuyết tật trí tuệ, được thiết kế dựa trên các nhóm kĩ năng: nhận biết nguy hiểm, tuân theo quy tắc an toàn, sử dụng thiết bị, phản ứng trong tình huống và phòng ngừa – xử lý.

Mỗi kĩ năng được chia nhỏ thành các tiêu chí cụ thể, được chấm điểm theo mức độ học sinh thể hiện: chưa thực hiện được, cần trợ giúp, thực hiện độc lập.

Bước 3: Trao đổi với phụ huynh và giáo viên bộ môn:

Giáo viên thu thập thêm thông tin từ phụ huynh để có cái nhìn đầy đủ về biểu hiện của học sinh ở nhà. Tham khảo ý kiến từ các giáo viên bộ môn, giáo viên hỗ trợ khác trong

trường để tăng độ khách quan cho quá trình đánh giá.

Bước 4: Ghi chép và tổng hợp kết quả:

Kết quả được ghi chép trong hồ sơ cá nhân của học sinh, là cơ sở để xây dựng kế hoạch giáo dục cá nhân (IEP) phù hợp. Dựa vào kết quả đánh giá ban đầu, giáo viên lựa chọn và áp dụng biện pháp giáo dục kỹ năng an toàn phù hợp đã được đề xuất trong bài báo.

2.1.2. Biện pháp 2: Chuẩn bị tài liệu, phương tiện, cơ sở vật chất, môi trường để giáo dục kỹ năng an toàn

Nội dung của biện pháp:

Điều chỉnh môi trường vật chất phù hợp với nội dung, hình thức và biện pháp giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh. Với học sinh khuyết tật trí tuệ không gặp các vấn đề về giác quan nên quá trình thiết kế và điều chỉnh môi trường vật chất chỉ nên tập trung nhiều ánh sáng, âm thanh và không gian lớp học.

Điều chỉnh môi trường tâm lý phù hợp với đặc điểm phát triển của học sinh khuyết tật trí tuệ. Giáo viên lựa chọn hình thức, biện pháp giáo dục linh hoạt và đa dạng nhằm khơi dậy năng lượng học tập tích cực ở các em, tăng hứng thú học tập. Thay đổi thường xuyên hình thức tổ chức, tác động đến mọi giác quan để các em được nghe, nhìn và được trải nghiệm thực tế. Học sinh khuyết tật trí tuệ có đặc điểm thường không kiên trì, bị động và ít hứng thú trong học tập do vậy đây là yếu tố quan trọng đầu tiên để tạo nên thành công trong quá trình giáo dục kỹ năng an toàn cho học

sinh khuyết tật trí tuệ. Ngoài ra, giáo viên sắp xếp thời gian học tập kỹ năng an toàn một cách phù hợp (phù hợp với chương trình giáo dục chung và phù hợp với đặc điểm phát triển).

Học sinh khuyết tật trí tuệ thường khó kiên trì thực hiện nhiệm vụ nào đó trong thời gian dài, nên giáo viên cần thiết kế thời lượng giáo dục kỹ năng an toàn vừa phải để tác động phù hợp và hiệu quả đến quá trình giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ. Đồng thời, giáo viên điều chỉnh không gian lớp học: Sắp xếp vị trí để học sinh khuyết tật trí tuệ được ngồi gần GV nhằm giúp GV kịp thời đưa ra những hỗ trợ cần thiết cho học sinh khuyết tật trí tuệ; tránh trường hợp học sinh khuyết tật trí tuệ cảm thấy “nhạt nhòa” và ít được để ý, gây hậu quả làm giảm động lực học tập của các em.

Cách tiến hành:

Đánh giá môi trường lớp học bao gồm đánh giá những yếu tố phù hợp và những yếu tố chưa phù hợp

Điều chỉnh các điều kiện môi trường chưa phù hợp, ưu tiên các điều kiện tác động nhiều đến quá trình giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ.

Tận dụng những điều kiện có sẵn, lợi thế chung của môi trường lớp học để đề xuất, kêu gọi sự hỗ trợ, hợp tác từ các lực lượng liên quan: Nhà trường, phụ huynh, xã hội,...tất cả nhằm phục vụ công tác đầu tư cơ sở vật chất, đóng góp lực lượng tham gia, phối hợp tổ chức các hoạt động liên quan đến giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ.

2.2. Nhóm biện pháp tổ chức giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập

2.2.1. Biện pháp 1: Đàm thoại trực tiếp để giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ

Cách tiến hành

Chuẩn bị	<ul style="list-style-type: none"> - Lựa chọn các câu hỏi kết hợp với hình ảnh/video phù hợp với năng lực nhận thức của học sinh khuyết tật trí tuệ. - Lên kế hoạch cách thức thực hiện, biện pháp GV cần áp dụng trong buổi đàm thoại. Điều chỉnh phù hợp với đặc điểm nhận thức của học sinh: Chia nhỏ mục tiêu, trực quan hóa các câu hỏi để giúp HS dễ dàng hiểu và tiếp thu
Tiến hành đàm thoại	<ul style="list-style-type: none"> - GV đặt câu hỏi dẫn dắt để học sinh trả lời. Câu hỏi đảm bảo ngắn gọn, trọng tâm; kèm theo câu hỏi có thể là hình ảnh/video minh họa tình huống để thu hút sự tập trung chú ý và HS dễ dàng hiểu câu hỏi - HS được GV khuyến khích bày tỏ suy nghĩ, cảm xúc với tình huống đang học

Hướng dẫn thực hành	<ul style="list-style-type: none"> - Tổ chức hoạt động theo nhóm HS, cá nhân đan xen với các biện pháp giáo dục khác như đóng vai, xử lý tình huống,... - Nhận xét và điều chỉnh cho HS thông qua phản hồi cụ thể, khích lệ sự tiến bộ của HS
Đánh giá và củng cố	<ul style="list-style-type: none"> - Việc kiểm tra hiệu quả của hoạt động đàm thoại này được thực hành thường xuyên và đan xen với các hoạt động khác bằng việc đặt câu hỏi để HS trả lời

2.2.2. Biện pháp 2: Video làm mẫu để giáo dục kỹ năng giáo dục an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ Cách tiến hành

Chuẩn bị	<ul style="list-style-type: none"> - Lựa chọn tình huống giáo dục kỹ năng an toàn phù hợp với khả năng nhận thức của học sinh. Các nội dung tình huống tập trung vào các nội dung: <ul style="list-style-type: none"> + Nhận biết và tránh các tình huống nguy hiểm: Nhận biết các mối nguy hiểm và tránh xa các mối nguy hiểm. + Kỹ năng ứng phó với sự cố: Ứng phó với cháy nổ, tìm sự giúp đỡ khi cần thiết + Sử dụng thiết bị an toàn: Sử dụng các vật dụng bảo hộ an toàn, bảo quản các đồ vật sắc nhọn an toàn,... + Tuân thủ nội quy về an toàn trong trường học: Không chen lấn, xô đẩy; không chạy nhanh trong sân trường, không leo trèo,... + Kỹ năng phòng tránh các tình huống không an toàn - Xây dựng video có độ dài phù hợp với năng lực tập trung chú ý của HS khuyết tật trí tuệ. Video thể hiện sự rõ ràng, trực quan, âm thanh sinh động và đơn giản – trọng tâm. - GV chuẩn bị đầy đủ các thiết bị trình chiếu: Màn chiếu, loa,... trước khi dạy học
Thực hiện	<ul style="list-style-type: none"> - GV giới thiệu ngắn gọn về nội dung video, mục tiêu học tập để HS hiểu rõ ý nghĩa của việc quan sát và làm theo video - Quan sát thái độ và biểu hiện của học sinh, nhận định mức độ tập trung để lựa chọn thời điểm phát video phù hợp - GV trình chiếu video và điều chỉnh video nhanh/chậm hơn để phù hợp với năng lực tiếp thu của HS. Có thể dừng/phát video kết hợp với biện pháp đàm thoại để HS hiểu sâu hơn về nội dung video
Hướng dẫn thực hành theo video	<ul style="list-style-type: none"> - Sau khi nắm được nội dung tình huống, GV tổ chức các hoạt động để HS được thực hành và củng cố; Đóng vai giả định, xử lý tình huống,... - GV quan sát HS thực hành để kịp thời đưa ra hỗ trợ, điều chỉnh phù hợp
Củng cố và đánh giá	<ul style="list-style-type: none"> - Sau khi quan sát video và đàm thoại với GV về video, GV có thể đặt câu hỏi cho HS xoay quanh tình huống trong video để gợi nhắc cho HS ghi nhớ tốt hơn. Ngoài ra, GV thiết kế các hoạt động vui vẻ, thu hút hơn như các trò chơi giáo dục - Nhận xét và khích lệ/điều chỉnh kịp thời để HS thoải mái thể hiện năng lực – tình cảm cá nhân
Phối hợp với phụ huynh	<ul style="list-style-type: none"> - GV khuyến khích PH cho HS xem lại video tình huống ở nhà. Hướng dẫn cha mẹ sử dụng video và đặt câu hỏi cho con. Điều này mang lại hiệu quả tích cực để HS lĩnh hội và củng cố

2.3. Nhóm biện pháp đánh giá kết quả giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập và rút kinh nghiệm

2.3.1. Biện pháp 1: Nâng cao năng lực giáo viên về giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ

Cách tiến hành

Về phía nhà trường: Tổ chức các buổi đào tạo, bồi dưỡng kiến thức – kỹ năng về giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ. Tăng cường hợp tác với các ban ngành liên quan như: các cơ sở giáo dục đặc biệt trên địa bàn nhằm trao đổi các kiến thức chuyên môn bằng các hình thức khác nhau nhằm kiểm tra, đánh giá năng lực giáo viên. Từ đó nhà trường có những hỗ trợ kịp thời cho giáo viên trong quá trình GD kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ. Ngoài ra, nhà trường chú trọng tới nhiệm vụ cập nhật các phương pháp giáo dục hiệu quả tới các giáo viên.

Tăng cường kết nối giữa nhà trường và gia đình. Chú trọng đánh giá ban đầu nhằm phát hiện sớm và kịp thời đưa ra những tư vấn cần thiết cho cha mẹ học sinh. Cung cấp các kiến thức về hình thức, nội dung và biện pháp giáo dục phù hợp với điều kiện tại gia đình cho cha mẹ học sinh khuyết tật trí tuệ.

Ngoài ra, về phía giáo viên: Cần trang bị cho mình những kiến thức chuyên môn cơ bản về khuyết tật trí tuệ và kỹ năng an toàn từ các lớp đào tạo, bồi dưỡng trong và ngoài trường học. Luôn chủ động tìm hiểu qua các tài liệu chuyên ngành, sách báo, video hướng dẫn... để bồi dưỡng thêm năng lực cá nhân; tìm tòi và sáng tạo đồ dùng học tập để phục vụ các tiết học. Từ đó làm phong phú giờ dạy kỹ năng an toàn, tăng hiệu quả giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập

2.3.2. Biện pháp 2: Đánh giá kết quả quá trình giáo dục kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập

Nội dung của biện pháp

Đánh giá kỹ năng an toàn của học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập sau khi áp dụng các biện pháp giáo dục.

Đánh giá thái độ tham gia của học sinh sau mỗi tiết học khi áp dụng các biện pháp giáo dục.

Đánh giá mức độ đạt được của học sinh thông qua bài tập đo nghiệm kỹ năng an toàn cho học sinh khuyết tật trí tuệ đầu cấp tiểu học hòa nhập.

Cách tiến hành

Thông qua quan sát: Có thể tiến hành quan sát hành vi trực tiếp trong môi trường thực tế: Các hành vi cẩn thận, tuân thủ quy tắc trường lớp, biết giữ khoảng cách an toàn là thể hiện kỹ năng an toàn của học sinh; Quan sát cách học sinh xử lý tình huống nguy hiểm: Các hành vi an toàn thể hiện qua các tình huống thực tế hoặc giả lập; Theo dõi học sinh sử dụng các thiết bị và công cụ: Máy móc, vật nhọn,...; Quan sát qua các bài tập hoặc hoạt động giáo dục về an toàn. Sau đó, giáo viên tiến hành ghi chép biểu hiện, mức độ hành vi để có kết quả so sánh trước và sau khi áp dụng các biện pháp giáo dục.

Thông qua phỏng vấn cha mẹ trẻ: Kỹ năng an toàn thể hiện ở nhiều môi trường khác nhau, do đó cùng với quan sát giáo viên tiến hành phỏng vấn cha mẹ để thu thập thông tin về biểu hiện kỹ năng an toàn của học sinh tại môi trường gia đình. Được tiến hành qua phỏng vấn trực tiếp hoặc sử dụng phiếu để thu thập thông tin.

Thông qua bài tập đo nghiệm: Học sinh sẽ tiến hành làm bài tập đo nghiệm hai lần: Trước và sau khi áp dụng các biện pháp giáo dục. Trong bài tập đo nghiệm bao gồm các nội dung đo về khả năng nhận biết các tình huống nguy hiểm, khả năng xử lý các tình huống, sử dụng các thiết bị an toàn và phòng tránh các tình huống nguy hiểm. Thực hiện bài tập đo này giáo viên dễ dàng kiểm tra và đánh giá được khả năng cũng như đo đạc sự tiến bộ của học sinh.

III. KẾT LUẬN

Nghiên cứu đã khẳng định vai trò quan trọng của việc giáo dục kỹ năng an toàn đối với nhóm học sinh đặc thù trong bối cảnh giáo dục hiện nay. Trên cơ sở lý luận và thực tiễn, tác giả đã đề xuất ba nhóm biện pháp gồm: nhóm biện pháp chuẩn bị, nhóm biện pháp tổ chức thực hiện và nhóm biện pháp đánh giá kết quả giáo dục kỹ năng an toàn. Các nhóm biện pháp này được xây dựng theo hướng hệ thống, đảm bảo tính liên kết và khả thi trong quá trình triển khai tại các trường tiểu học hòa nhập. Việc thực hiện đồng bộ các biện pháp không chỉ góp phần nâng cao hiệu quả giáo dục kỹ năng an toàn mà còn hỗ trợ giáo viên trong việc tổ chức hoạt động giáo dục phù hợp với đặc điểm của học sinh khuyết tật trí tuệ. Qua đó, nghiên cứu góp phần tạo dựng môi trường học tập an toàn, thân thiện và thúc đẩy sự phát triển toàn diện cho học sinh trong giáo dục hòa nhập.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Báo cáo của Ban chỉ đạo giáo dục trẻ khuyết tật và trẻ em có hoàn cảnh khó khăn*.
 Nguyễn Thị Thu Hạnh (2017) “*Giáo dục kỹ năng xã hội qua trải nghiệm cho trẻ mầm non - xu hướng thế giới và bài học cho Việt Nam*, tạp chí Khoa học giáo dục
 Nguyễn Xuân Hải, Nguyễn Nữ Tâm An, Hoàng Văn Tiến (chủ biên) (2019), *Hỗ trợ phục hồi chức năng cho trẻ em tự kỉ tại Việt Nam (Tài liệu dành cho cán bộ và kỹ thuật viên can thiệp)*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
 Mai Thị Phương (2013), “*Ý nghĩa, quy trình sử dụng câu chuyện xã hội trong giáo dục trẻ tự kỉ*”. Tạp chí giáo dục số 301. Kì 1- tháng 1/2012, 27-34
 Trương Thị Khánh Hà (2017), *Giáo trình Tâm lý học phát triển*, NXB Đại học Quốc gia